

De rozenfamilie

Om voor ons mensen de plantenwereld inzichtelijker te maken gebruiken we het classificatiesysteem zoals dat ontwikkeld is door de Zweedse arts en plantkundige *Linnaeus* (Carl von Linné). Hij probeerde aan de hand van de kenmerken van de voortplantingsorganen (bloemopbouw, stampers, meeldraden, kelk- en kroonbladen) een indeling te maken. Het ingewikkelde, maar toch begrijpelijke systeem wordt internationaal gebruikt. In de loop van de tijd zijn er veel aanpassingen geweest. Een eenmaal gegeven naam blijft geldig. Wel kan er een synoniem aan toegevoegd worden.

Nomenclatuur

Groepen van planten die een min of meer overeenkomstige bloemopbouw hebben worden bij elkaar geplaatst in een familie (*Familia*). Als de verwantschap groter is worden de groepen weer onderverdeeld in geslachten (*Genus*) en uiteindelijk in soorten (*Species*). Voor de dubbele naamgeving (*Nomenclatuur*) wordt met de eerste naam het geslacht bedoeld. De tweede naam geeft de soort aan.

Een voorbeeld: *Rubus idaeus* of framboos. *Rubus* verwijst naar het geslacht *Rubus* (de braamachtigen).

De naam *idaeus* zegt exacter welke braam uit het geslacht er bedoeld wordt; in dit geval de framboos. *Rubus fruticosus* is de naam voor de wilde braam. Er zijn ook kruisingsvormen tussen meerdere soorten binnen dit geslacht. Het is niet goed te achterhalen welke voorouders een rol hebben gespeeld bij rassen als Boysenberry en Tayberry. Soms zijn ze zelfs als zaailing gevonden en verder gekweekt.

Kenmerken van de rozenfamilie (*Rosaceae*)

- De bloemen zijn meestal tweeslachtig. Zowel mannelijke als vrouwelijke organen zijn aanwezig in dezelfde bloem.
- Er zijn meestal vijf kroonbladen (bloembladen) en vijf kelkbladen die de bloem omsluiten in het knopstadium.
- Meestal een 20-tal meeldraden. Altijd een veelvoud van het aantal kroonbladen.
- Vaak één, maar soms vele vrijstaande

stampers, die soms vergroeid zijn.

- Het vruchtbeginsel kan bovenstandig (*hypogyn*) of onderstandig (*epigyn*) zijn.

Kelkbladen, kroonbladen en meeldraden staan dan ingeplant op de bloembodem onder (*hypogyn*) of boven (*epigyn*) het vruchtbeginsel. We spreken alleen van onderstandig als de bloembodem het vruchtbeginsel tot aan de top omgeeft en daarmee vergroeid is. Zijn bloembodem en vruchtbeginsel even hoog dan spreekt men van tussenstandig (*perigyn*). Binnen de familie komen zowel vlezig vruchten (appel en peer), steenvruchten (pruim en kers) als verzamelvruchten en schijnvruchten (aardbei, braam en framboos) voor. Bij aardbei groeit het vruchtbeginsel samen met de bloembodem uit tot een schijnvrucht. Alle vruchtbeginsels, (ca 150), moeten apart bestoven worden. Bloemen van framboos en braam hebben meerdere stampers. Na een goede bestuiving groeien al die vruchtesamen uit tot een schijnvrucht.

Onderfamilies

Behalve de eigenlijke rozen zijn er veel meer planten die min of meer deze zelfde bloemopbouw hebben. Daarom worden soms de volgende onderfamilies onderscheiden:

- De spiraea-achtigen (*Spiraeoideae*)
Geslacht *Spiraea*
- De roosachtigen in engere zin (*Rosoideae*)
Geslachten *Rosa*, *Potentilla*, *Kerria*, *Rubus*
- De appelachtigen (*Maloideae* of *Pomoideae*)

Geslachten *Malus*, *Pyrus*, *Crataegus*, *Cotoneaster*, *Chaenomeles*

- De pruimachtigen (*Amygdaloideae* of *Prunoideae*)

Geslacht *Prunus* (kers, perzik, amandel).

Geslachten die tot de rozenfamilie behoren en vlezig eetbare vruchten of schijnvruchten produceren

Malus domestica

Onze bekende consumptieappel.

Pyrus communis

Onze bekende consumptiepeer.

Rubus

Zowel framboos (*Rubus idaeus*) als braam (*Rubus fruticosus*).

Fragaria x ananassa

Kruisingsresultaat tussen twee of meerdere botanische (in de natuur voorkomende) soorten aardbeien.

Prunus

Hiertoe behoren pruim (*Prunus domestica*), zoete kers (*Prunus avium*), zure kers (*Prunus cerasus*), maar ook abrikoos (*Prunus armeniaca*), perzik (*Prunus persica*) en amandel (*Prunus dulcis*).

Cydonia oblonga

De echte kweeper. Niet te verwarren met sierkwee (*Chaenomeles*).

Mespilus germanica

De eetbare mispel.

Alhoewel de bloemen van planten uit het geslacht *Prunus* veel overeenkomsten vertonen, heeft toch elke soort weer zijn eigen kenmerken. Perzik, amandel, pruim en kers zijn allemaal soorten uit het geslacht *Prunus*, maar de vruchten zijn heel verschillend.

Wilde aardbeiplant. Foto vilax.

Bloei van appelcultivar *Malus domestica*. Foto Paul Holterman.

Geslachten die tot de rozenfamilie behoren en zaden en vruchten produceren die vooral voor dieren een grote waarde hebben

Crataegus

Eenstijlige meidoorn (*Crataegus monogyna*) en tweestijlige meidoorn (*Crataegus laevigata*).

Cotoneaster

Dwergmispel. Zowel *Cotoneaster horizontalis*, *Cotoneaster salicifolius*, *Cotoneaster franchetii* en vele andere soorten die veel in plantsoenen worden aangeplant hebben grote sierwaarde. Voor insecten in de bloeitijd en voor vogels in herfst en winter prima voedselplanten.

Pyracantha

Vuurdoorn (*Pyracantha coccinea*).

Sorbus

Inheemse lijsterbes (*Sorbus aucuparia*) en meelbes (*Sorbus aria*).

Amelanchier

Krentenboompje.

Prunus

Twee soorten vogelkers (*Prunus serotina* en *Prunus padus*), sleedoorn (*Prunus spinosa*), maar ook groenblijvende laurierkers (*Prunus laurocerasus*).

Rosa

Bottelroos (*Rosa rugosa*), wilde roos of egelantier (*Rosa rubiginosa*).

Waarde voor de bijen

De open bloemen zijn voor onze honingbijen en voor veel andere insecten gemakkelijk toegankelijk. Ze produceren zowel nectar als stuifmeel. Voor de voorjaarsontwikkeling en vaak voor een aardige honingopbrengst zijn ze erg belangrijk. Vele geslachten en soorten produceren vruchten die de mens tot voedsel dienen en daarom

door fruittelers in grote aantallen worden aangeplant. De vele siergewassen die in particuliere tuinen en gemeentelijke plantsoenen voorkomen, zoals sierkersen en egelantier, zijn vooral belangrijk als dracht door de grote aantallen.

Niet elk geslacht en elk soort is van even grote betekenis voor onze bijen, maar van alle honing die een bijenvolk per jaar nodig heeft om te overleven, komt een groot deel van planten uit de rozenfamilie. ◆

Literatuur

www.soortenbank.nl

www.wikipedia.org

Inleiding tot de biologie. D.G. Mackaen.

5E herziene druk 1969. Wolters-Noordhoff nv, Groningen